

megfoghatatlan, harmadik típusú vonzalom fűzi a kéziratokhoz. Krónikus korrektúritiszban szenved, még hozzá gyógyíthatatlanul (hála Istennek!). Nemcsak hogy órákat képes elbíbelődni velük, gyakran késő estig – a titkárságon már senki sincs, csak ő ül rendületlenül a szöveggupacok fölött –, de semminemű szöveget nem szabad a kezébe adni azzal, hogy kizárólag csak tartalmilag véleményezze, ez még egy nyers változat, elütésekkel, amiket majd javítunk. Átv teszi a szöveget, ugyanazzal a mozdulattal – már automatikusan – nyúl a tollért. Külön képessége, hogy kéziratokat, de már megjelent publikációkat is pont ott nyit ki, ahol egy elütés található.

Liewr Tanárúr, ois-ois Kuats zum Kepuotstook! A Jóisten tartson meg erőben, egészségben a maga örömére és a mienkre!

ERB MARIA
ELTE Eötvös Loránd Tudományegyetem

A. Molnár Ferenc 80 éves*

Tisztelt Ünnepelet, kedves Feri!

A jelen születésnap kapcsán bennem egy Csokonai-vers szólalt meg: „Óh idő, futós idő! / Esztendeink sasszárnyadon repülnek”. Biztos vagyok abban, hogy Te magad is verssorok sokaságával gondolsz az évfordulóra. A költők közül minden bizonnyal megjelenik Balassi, Zrínyi, Csokonai, Arany János; másfelől – úgy gondolom – felbuknának részletek az ómagyar szövegemlékekből, a Biblia különféle kiadásaiból, a protestáns énekhagyomány régebbi és mai szövegváltozataiból – miközben ezek mind felidéznek egymást.

Első helyen pontosan ezt szeretném hangsúlyozni: amikor az Ünnepelet különféle nyelvtörténeti vagy más filológiai kérdések elemzésére vállalkozik, megközelítésében mindig jelen van a régi magyar irodalom páratlan ismerete s egyszersmind az a törekvés és képesség, hogy felismerje és felmutassa a különböző korokból származó szövegek közötti kapcsolatokat, továbbá az, hogy egy-egy nehezen megoldható probléma megfejtéséhez különféle korok hatalmas anyagából mozgósítson elemeket. Ezen a téren – úgy gondolom – egyedülálló szint képvisel a magyar nyelvtörténet művelésében.

Milyen állomások jelzik magát a szakmai életutat?

A. Molnár Ferenc 1942. február 28-án született Nagyváradon. Egyetemi tanulmányait a Kossuth Lajos Tudományegyetemen végezte, itt szerzett magyar–finnugor szakos diplomát 1966-ban. Ehhez később egy kiegészítő felsőfokú könyvtárosi diploma is társult (ELTE, 1977).

Pályájának fő állomásai a következőképpen vázolhatók. 1966–1979: a KLTE Egyetemi Könyvtárának tudományos munkatársa (közben a Finnugor Nyelvészeti Tanszéken óraadó, 1973–1976: finnugor nyelvészetből aspiráns). 1979–1985: az ELTE Magyar Nyelvtörténeti és Nyelvjárástani Tanszékének adjunktusa, ahol részt vesz A magyar nyelv történeti nyelvtanának munkálataiban is; 1985–2007: a KLTE, mai nevén Debreceni Egyetem

* Elhangzott a Társaság 2022. május 31-i ülésén, Budapesten.

Magyar Nyelvtudományi Tanszékének oktatója; 2007–2012: a Miskolci Egyetem Magyar Nyelv- és Irodalomtudományi Intézetének egyetemi tanára, jelenleg is professor emeritusa. Tanári pályája így több egyetemhez kötődik: ELTE, DE, ME. A doktori képzésben többszörösen részt vállalt: tagja a DE BTK Nyelvtudományi Doktori Iskolájának, ahol több nyelvtörténeti PhD disszertációnak volt témavezetője; tőrzstagja lett egy Irodalomtudományi Doktori Iskolának (ME BTK); tanított a Debreceni Református Hittudományi Egyetem Doktori Iskolájában is. Finn kutatóhelyekkel és a kolozsvári Babeş–Bolyai Egyetemmel való kapcsolatai szintén fontos mozzanatok pályáján. – Kutatásai a következő tudományterületeket ölelik fel: magyar nyelvtörténet, irodalmi és egyházi szöveggyománányozódás (máig), finnugor filológia. Egyetemi doktori disszertációját finnugor nyelvészetből írta (1972), kandidátusi fokozatát magyar nyelvtudományból szerezte (1993). Tudományos életútjának újabb állomása a habilitáció (2002), majd az MTA doktora cím (2007).

Tíz évvel ezelőtt PUSZTAI FERENC (2012) kollégánk meleg szavakkal köszöntötte az akkor 70 éves A. Molnár Ferencet, megrajzolva tudósi habitusának jellegzetes vonásait és kiemelve munkásságának gazdag és szerteágazó voltát. Kitérített figyelmet szentelt az általa szerkesztett Nyelvi és Művelődéstörténeti Adattárnak s e sorozat több kötetének (köztük: A. MOLNÁR 1999; A. MOLNÁR – OSZLÁNSZKI 2011). Ezekre mind jellemző, hogy bennük a nyelvtörténeti, irodalomtörténeti, művelődéstörténeti és egyháztörténeti megközelítés összekapcsolódik. Ez lehetővé teszi például a protestáns hagyományban élő szövegek olyan vizsgálatát, amely éppúgy elvezethet a középkori előzmények feltáráshoz, mint a 20. századi irodalomban játszott meghatározó szerep elemzéséhez. A. Molnár Ferenc valóságos mestere annak, hogy az ilyen szövek szálait kivételes erudícióval megragadja és felfejtse.

Mi legyen a köszöntés fő iránya most, az újabb évforduló alkalmából? Számomra az látszik a legvonzóbbnak, ha felidézem az Ünnepelet azon munkáit, amelyeket a magyar nyelvtörténet s elsősorban az ómagyar kor kutatása szempontjából különösen fontosnak és emlékezetesnek tartok.

Közülük első helyre azt a kötetet teszem, amelynek főcíme: A legkorábbi magyar szövegemlékek (A. MOLNÁR 2005b). Erre a könyvre – és folyóiratokban megjelent előzményeire – gondolva mindenekelőtt azt hangsúlyoznám, hogy sok nagy tudós idevágó munkái és különösen BENKŐ LORÁND (1980) hasonló témájú nagymonográfiája után kellett egy adag bátorság ahhoz, hogy szerzője tervbe vegye ugyanezeknek az emlékeknek egy újabb, igencsak elmélyült feldolgozását. Jól mutatja ez, hogy A. Molnár Ferenc a saját útját járja, s miközben tisztelettel adózik tudós elődeinek, ez nem gátolja abban, hogy esetenként tőlük határozottan eltérő véleményt képviseljen. Ez igen rokonszenves alapállás, hiszen nyilvánvaló, hogy a tudomány nem véglegesen lezárt igazságok tárháza, hanem feladata az – PAIS DEZSŐ (1971: 44) szavaival –, „hogy nyugtalanodjék és nyugtalanítson”. A könyv jellegzetességei közül kiemelem, hogy a vizsgált négy emlékek először is betű szerinti közlését adja (ez önmagában is forrásértékű kiadvánnyá teszi), majd olyan olvasatokat közöl, amelyek főbb vonásaikban Benkő Loránd rendkívüli újdonságokat hozó irányát követik, ám a lehetséges árnyalatok feltüntetése helyett egységes megoldásokra törekednek. Mindez feltétlen előny például az egyetemi oktatásban, ahol ez a könyv alapműként használatos. Természetesen külön figyelmet érdemelnek A. Molnár Ferenc saját megfajtásai. Ezek közé tartozik a magyar nyelvtörténet legvitatottabb szóalakjának, a HB. *feze* írású adatának [feje] olvasata és ’kútfeje, kezdete’ értelmezése (46–56; részletesen kifejtve: A. MOLNÁR 1986), továbbá a HBK. *unutte*i alakjának [ününei] olvasata és ’övéi’

értelmezése (58–66), mindkét esetben másolói hiba feltevésével. Hasonló javaslatok az ÓMS. szövege kapcsán is jelentkeznek: ilyen a *kyniuhhad* igealak ’könnyítsed’ értelmezése (97–102) vagy a *therhetyk kyul* szerkezet következő megvilágítása: [tettetik], azaz ’láttatik, mutatkozik’ (106–114). A fenti megfejtések természetesen nem jelentik egy-egy probléma lezárását (a tudományban jobb is óvakodni ettől), sokkal inkább azt, hogy – további gondolkodásra, esetleg vitára késztetve – feltétlenül előbbre viszik annak kutatását. Ezzel összefüggésben rokonszenves az a fogalmazásmód, hogy egy-egy emlék kapcsán következetesen annak „egy föltehető olvasata” és „egy lehetséges értelmezése” szerepel. Az emlékekhez fűzött magyarázatok mindig különleges figyelemben részesítik a magyar egyházi nyelv kérdéskörét.

Ez utóbbi egy egész tanulmánykötetnek is központi témája (A. MOLNÁR – M. NAGY szerk. 2003), melyben öt szerző (A. MOLNÁR FERENC, DEMJÁN ADALBERT, FEKETE CSABA, KARASSZON DEZSŐ és M. NAGY ILONA) 14 dolgozatát olvashatjuk. Az első írás az apostoli hitvallás *halottai*ból kifejezését értelmezi (ilyen módon: ’[a pokol, azaz az alvilág] halottai közül’), az utolsó kettőben az új protestáns bibliafordítás, illetve a magyarországi református énekeskönyv kerül előtérbe. A nyitó és a záró tanulmány között helyet kapnak már itt is a Halotti beszéd és az Ómagyar Mária-siralom kérdései, a kódexirodalom egyes sajátosságai és az Óreg Graduál zsoltárainak különféle vonatkozásai. Ha meggondoljuk: az időbeli távlatok az ómagyar kor elejétől napjainkig terjednek.

A középkori emlékekről szólva külön kiemelendő a párhuzamos szövegek vizsgálata. Éles szemre és hatalmas anyagismeretre vall az a felismerés, hogy a Laskai-sorok néven ismert imának a Thewrewk-kódexben is van megfelelője (A. MOLNÁR 2000), s hogy a Kazinczy-kódexben megőrzött tízparancsolat-szöveg forrása Luther Márton Kis kátéja (2009). Ilyen megállapításokra csak az juthat, akinek szellemi otthona a régi nyelv, irodalom és egyháztörténet. A nyelvészeti írások sorát hosszan folytathatnánk. Közülük feltétlenül említést kívánnak A magyar nyelv történeti nyelvtanába írt fejezetek (A. MOLNÁR 1991, 1992), amelyek révén az Ünnepelet sokunknak közeli munkatársa lett.

Ideje azonban más tudományterületek felé is fordulni, legalább egy-két rövid utalás erejéig. A. Molnár Ferencnek sokat köszönhet a régi magyar irodalom kutatása. Különösen kiemelkednek Balassi-kommentárjai (2005a), Zrínyivel kapcsolatos tanulmányai, valamint a Himnusz és a Szózat értelmezésével kapcsolatos írásai. Aki olvasta tőle (1997), hogy a „jó kedvvel, bőséggel” szerkezet első eleme valójában az isteni kegyelemre vonatkozik, az másképp gondol azóta erre a sorra. Ugyancsak fontos jelezni finnugrisztikai munkáit, külön is a finn és az angol nyelvűeket (például: 1974). Változatos tárgyú filológiai, tudománytörténeti és néprajzi vonatkozású írásaival gyakran vállalkozik hídépítő szerepre különféle területek között. A nyelvtörténet és a művelődéstörténet kapcsolata ezekben mindig jelen van. A hídépítés más szempontból is igaz: A. Molnár Ferenc szívügyének tekinti, hogy a tudomány eredményei az olvasók tágabb köréhez is eljussanak, így rendszeresen közöl írásokat napilapokban, egyházi lapokban és más fórumokon is.

E gazdag életpályára visszatekintve mit kívánjunk az Ünnepeletnek? A válasz önként adódik: azt, hogy a rá jellemző munkakedvvel és kutatói szenvedéllyel folytassa tovább munkálkodását jó egészségben, sok öröm között. Kedves Feri, hűséges kollégánk és pályatársunk, Isten éltesse!

Hivatkozott irodalom

- A. MOLNÁR FERENC 1974. *On the History of Word-final Vowels in the Permian Languages*. JATE, Szeged.
- A. MOLNÁR FERENC 1986. *Feze* (A Halotti Beszéd értelmezéséhez 2.). *Magyar Nyelv* 82: 169–190.
- A. MOLNÁR FERENC 1991. A két- és többszófajúság; a szófajváltás. In: TNyt. I. 553–583.
- A. MOLNÁR FERENC 1992. A két- és többszófajúság; a szófajváltás. In: TNyt. II/1. 911–928.
- A. MOLNÁR FERENC 1997. Jól értjük-e a Himnusz első sorait? *Élet és irodalom* 44/33 (08. 15.): 3.
- A. MOLNÁR FERENC, 1999. *Anyanyelv; vallás, művelődés*. Anyanyelvápolók Erdélyi Szövetsége, Kolozsvár.
- A. MOLNÁR FERENC 2000. *Két régi magyar ima az oltárszentségről. A Laskai Sorok és párhuzamos szövege a Thewrewk-kódexben*. Nyelvtudományi Értekezések 148. Akadémiai Kiadó, Budapest.
- A. MOLNÁR FERENC 2005a. *Balassi-kommentárok*. Nyelvi és Művelődéstörténeti Adattár. Kiadványok 6. Debreceni Egyetem, Magyar Nyelvtudományi Tanszék, Debrecen.
- A. MOLNÁR FERENC 2005b. *A legkorábbi magyar szövegelemlek. Olvasat, értelmezés, magyarázatok, frazeológia*. ΑΓΘΑ XVII. – Nyelvi és Művelődéstörténeti Adattár. Kiadványok 8. A Debreceni Egyetem Bölcsészettudományi Kara, Klasszika-filológiai Tanszék, Debrecen.
- A. MOLNÁR FERENC 2009. Luther Márton Kis kátéjának tízparancsolat-szövege a Kazinczy-kódexben. *Evangélikus Élet* 74/25 (06. 21.): 10.
- A. MOLNÁR FERENC – M. NAGY ILONA szerk. 2003. *Tanulmányok a magyar egyházi nyelv története köréből*. Nyelvi és Művelődéstörténeti Adattár. Kiadványok 4. Debreceni Egyetem, Magyar Nyelvtudományi Tanszék, Debrecen.
- A. MOLNÁR FERENC – OSZLÁNSZKI ÉVA 2011. *Szenci Molnár Albert zsoldárainak szöveggyűjteményéről*. Nyelvi és Művelődéstörténeti Adattár. Kiadványok 12. Debreceni Egyetem, Magyar Nyelvtudományi Tanszék, Debrecen.
- BENKŐ LORÁND 1980. *Az Árpád-kor magyar nyelvű szövegelemlek*. Akadémiai Kiadó, Budapest.
- PAIS DEZSŐ 1971. Életem, emlékeim. *Valóság* 1971/6: 32–46.
- PUSZTAI FERENC 2012. A. Molnár Ferenc 70 éves. *Magyar Nyelv* 108: 116–118.
- TNyt. = *A magyar nyelv történeti nyelvtana. I. A korai ómagyar kor és előzményei. II/1. A kései ómagyar kor. Morfematika. II/2. A kései ómagyar kor. Mondattan. Szöveggrammatika*. Főszerk. BENKŐ LORÁND. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1991–1995.

KOROMPAY KLÁRA

ELTE Eötvös Loránd Tudományegyetem

Gósy Mária 70 éves*

Egyetemista koromban, a Pesti Barnabás utcai épület második (vagy harmadik?) emeleti előadójába hetente egyszer egy fiatal, kedves, lendületes óraadó oktató (megbízott előadó) érkezett a Nyelvtudományi Intézetből, és olyan izgalmas dolgokat tanított, mint például mi történik az agyban, miközben a nyelvet használjuk, hogyan sajátítják el a gyerekek az anyanyelvet, avagy milyen modelljei vannak az olvasásnak. A terem mindig tele volt,

* Elhangzott a Társaság 2022. május 3-i ülésén.